

01-01-75 - aantekeningen - 12 kantjes - #NF - originelen, met droog lint getypt dus vrijwel onscanbaar - geschiktheid - ['Geschiktheid' bij De Groot 1972 - Twee populaties: geschikten en ongeschikten - Bij institutionele beslissingen zijn verschillen in geschiktheid irrelevant in een numerus fixus situatie - Een afgezwakt institutioneel beslissingsmodel - Niet alleen 'rendement' binnen deze bepaalde studierichting van belang]

Geschiktheid.

We zullen definiëren dat iemand geschikt is voor een bepaalde universitaire studie, wanneer hij die succesvol zou afsluiten in het geval dat hij in de gelegenheid werd gesteld die studie te volgen.

Toelichting.

- Op zich betekent de definitie nog niet dat we een dichotomie geschikt-ongeschikt gedefinieerd hebben. Het is bijv. mogelijk om de veronderstelling in te voeren dat deze geschiktheid een normaal-verdeelde eigenschap is binnen de groep kandidaten voor deze studierichting, met ergens een punt waarbeneden men 'ongeschikt' is.

- In de praktijk is er een groep studenten die weliswaar 'geschikt' is, maar door externe omstandigheden de studie moeten staken.

- In de praktijk is er eveneens een groep studenten die weliswaar 'geschikt' is, maar bij nader inzien liever een andere studie gaan volgen.

- In de praktijk is er een categorie studenten die weliswaar geschikt zijn, maar die het onjuiste besluit neemt dat ze de studie moet staken omdat ze het niet aan denken te kunnen.

- Evenzo is er een groep studenten die 'ongeschikt' zijn voor de studie, naar zelf denken het wel aan te kunnen, goed zitvlees hebben, of gewoon een hoop geluk, en de studie met succes beëindigen.

- Geschiktheid voor de studie betekent nog niet dat men ook geschikt is voor het uitoefenen van één van de beroepen waar deze studie op voorbereidt.

- Geschiktheid voor de studie kan in de praktijk te nauw gedefinieerd worden (door de aard en zwaarte van het onderwijsprogramma bijv.) zodat een niet verwaarloosbaar aantal studenten die voor het beroep wel geschikt zou zijn, niet voor de studie geschikt 'blijkt' te zijn.

- Het laatste punt impliceert dat men de nodige voorzichtigheid moet betrachten bij het hanteren van het begrip geschiktheid voor de studie, omdat men weliswaar een studie moet kunnen afmaken om het beroep uit te kunnen oefenen, maar dat sommige van de eisen die in de studie gesteld worden niet hetzelfde belang hebben in de

beroeps-situatie.

- Wat eenvoudig betekent dat er een groep studenten is die met de nodige soepelheid door de studie heen geloodst zou moeten worden. Of, men moet het succesvol studeren niet als doel op zichzelf zien.

- Men moet 'geschiktheid' niet gelijkstellen aan de 'kans op succes', de eerste zou je een persoonlijkheidseigenschap, of gewoon een eigenschap van de student kunnen noemen, die, onder voorbehoud van invloed van allerlei storende factoren zoals boven genoemd, blijkt uit het studieresultaat, het andere is een voorspelling van studieresultaten, of een schatting van de 'geschiktheid' van de student, en dat zijn zaken die vrijwel uitsluitend bepaald worden door wat men weet over de groep waarvan hij deel uitmaakt, en zijn relatieve plaats binnen die groep.

Over een aantal van deze punten zullen we in een later stadium nog het een en ander moeten zeggen; de opmerkingen zijn hier gegeven om de definitie van 'geschiktheid' wat meer cachet te geven, en vooral ook om aan te geven wat er allemaal niet door de definitie geïmpliceerd is.

Geschiktheid' bij De Groot 1972.

A. D. de Groot: Selectie voor en in het hoger onderwijs; een probleemanalyse. Staatsuitgeverij, Den Haag, 1972.

De Groot (m.n. blz. 228-229) is in zijn definitie van geschiktheid niet helemaal duidelijk. Zo zegt hij, in overeenstemming met de op blz. 1 door mij gegeven definitie,

"Wie, na toelating, het afsluitend examen (op tijd) haalt, is 'geschikt gebleken'."

En, ook in overeenstemming met de op de vorige blz gemaakte opmerkingen:

Wie het niet haalt, is echter niet noodzakelijkerwijze 'óngeschikt gebleken'; andere oorzaken dan kennis, vaardigheden, leervermogen en andere persoonlijkheidsvariabelen kunnen immers in het spel zijn geweest."

Desondanks is voor De Groot geschiktheid een "hypothetisch, predictief (attribuuts)begrip". Wel een beetje vreemd gezien de heftige aanval van De Groot juist op dat predictieve model, de 'valkuil voor psychologen'. Dat terzijde gelaten, vermengt De Groot geschiktheid als een te blijken eigenschap met geschiktheid als verwachting van

studiesucces. Beide opvattingen zijn zinvol, kunnen ook wel naast elkaar gehanteerd worden, maar verwarring van beide ontnemt ons de kans op vruchtbare analyse van een aantal kritische zaken rond de selectieproblematiek.

"Denkt men zich een programma met een vaste organisatievorm en vaste minimum eisen, dan is de relatieve geschiktheid van een student voor dat programma te definiëren als de, op grond van zijn persoonlijke kwaliteiten geschatte succeskans in geval van toelating tot en ongestoorde deelname aan het programma."

Relatieve geschiktheid is inderdaad relatief, nl. t.o.v. de andere kandidaten in de groep. Die relatieve geschiktheid wordt ook vastgesteld met gebruikmaking van gegevens over de gehele groep. (Lord & Novick 1968 citeren een uitspraak van Kelly 1947 over dit soort regressievergelijkingen die dan gebruikt worden:

"This is an interesting equation in that it expresses the estimate of true ability as a weighted sum of two separate estimates – one based upon the individual's observed score, and the other based upon the mean of the group to which he belongs, If the test is highly reliable, much weight is given to the test score and little to the group mean, and vice versa."

Op zich is er geen bezwaar tegen het hanteren van een dergelijk begrip 'relatieve geschiktheid', mits daarbij duidelijk wordt aangegeven dat we van dat begrip alleen gebruik zullen maken zolang we selectie en plaatsingsproblemen als institutionele beslissingsproblemen opvatten, en niet als individuele, m.a.w. zolang als we slechts het rendement van de selecterende institutie op het oog hebben (waarbij het begrip 'rendement' best zo ruim opgevat kan worden dat een aantal belangen van individuele personen daarin voorkomen), en niet de vraag wat voor deze bepaalde kandidaat de beste beslissing is, gezien zijn persoonlijke belangen, wensen en waarden. (De begrippen institutionele en individuele beslissing-procedures zijn afkomstig van Cronbach & Gleser 1965, en zullen later nog uitgebreider behandeld worden).

Het punt is niet slechts van academisch belang; met name bij vraagstukken betreffende de aanvaardbaarheid van beslissingsprocedures (waar De Groot overigens zo veel aandacht aan schenkt), moet het institutionele model als uitgangspunt tussen een fors aantal haken en aanhalingstekens gezet worden.

[p. 3 en 4 ontbreken]

- 5 -

Aan het voorgaande kunnen we nog een citaat uit het genoemde boek van Anderson 1953 (blz 126) toevoegen:

"Let us give an example of a problem of classification. prospective students applying for admission into college are given a battery of tests; the vector of scores is a set of measurements x . The prospective student may hbe a member of one population consisting of those students who will successfully complete college training, or, rather, have potentialities for successfully completing training, or he may be a member of the other population, those who will not complete the college course successfully. The problem is to classify a student applying for admission on the basis of his scores on the entrance examination."

Het toelatingsexamen van Anderson is voorlopig hetzelfde als in onze situatie het eindexamen v.w.o. is. Ons probleem, althans een onderdeel van ons probleem, is de vraag hoe een kandidaat voor een numerus fixus studierichting geklassificeerd kan worden als 'geschikt' of 'ongeschikt', waarna we nog met het probleem zitten dat we in de groep 'voorspelde geschikten' nog verder moeten selecteren omdat i.v.m. de numerus fixus het aantal plaatsen geringer is dan het aantal 'geschikten'. Maar laten we niet te hard hollen, laten we ook geen al te snelle conclusies trekken uit het exposé van Rorer c.s., en onze analyse rustig verder afwickelen vanuit de problemen rond het definiëren van 'geschiktheid'.

Een indeling in 'geschikten' en 'ongeschikten' is niet geheel zonder problemen. Zoals al voldoende duidelijk geworden is, is 'geschiktheid' niet iets dat zonneklaar blijkt, of niet; het lijkt daarentegen meer iets weg te hebben van een platonische idee: nooit helemaal grijpbaar. Je zou ook kunnen zeggen dat juist omdat zich altijd overal storende invloeden voordoen die er voor zorgen dat lieden die best zouden kunnen afstuderen dat niet doen, en omgekeerd, de verdelingen van 'geschikten' en 'ongeschikten' over de schaal van het gemiddeld eindexamencijfer v.w.o., elkaar beduidend zullen overlappen. Zoals de verdelingen voor S en W uit de voorbeelden van Rorer c.s. elkaar overlappen. In ieder geval zullen we in de praktijk met die elkaar overlappende verdelingen moeten werken.

Het helpt ons ook niet wanneer we studenten per definitie geschikt gaan verklaren, zoals De Groot stelt als alternatief tegenover psychometrische modellen. Er mogen hele mooie onderwijskundige redenen zijn om op een gegeven moment (na selectie, na een propedeuse e.d.) te zeggen dat nu de student eenmaal zo ver gekomen is, het de verantwoordelijkheid van de faculteit is om hem ook tot de eind-street, te brengen. Dat neemt niet weg dat ook de mate waarin dit streven in werkelijkheid omgezet kan worden, geëvalueerd moet worden. Hoe vaak lukt het, of hoe groot zijn de extra kosten en inspanningen om dit streven te verwezenlijken in die gevallen waarin er moeilijkheden bij de studie voorkomen? Dat zijn weer precies dezelfde vragen als waar het statistische model zich mee bezig houdt. Het is hier echter niet de plaats om een discussie te gaan voeren over de 'valkuil voor psychologen' problematiek waarmee De Groot als enige in Nederland in zijn maag zit. Wél is het niet onmogelijk dat vanuit een contractmodel speciale eisen aan een selectieprocedure gesteld moeten worden. Uf dat dan in de richting gaat van een scherpere selectie, zoals De Groot voorstelt, of niet lijkt echter een kwestie van persoonlijke voorkeur te zijn, en daar thuis te horen bij het lijstje onderwerpen waarover de bij selectie betrokkenen zich kunnen uitspreken op het punt van 'aanvaardbaarheid'.

- 6 -

Twee populaties: geschikten en ongeschikten.

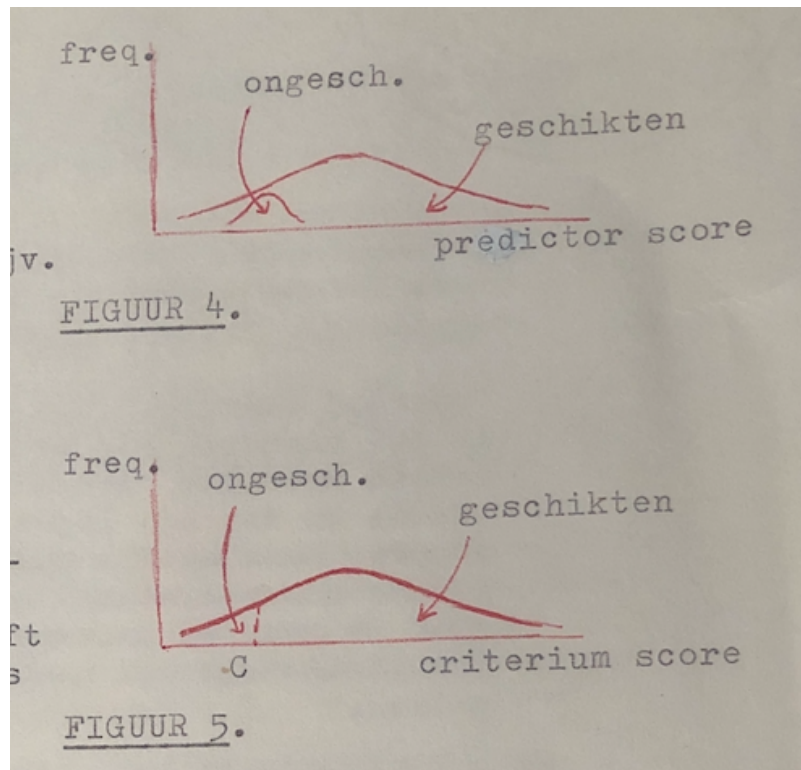
Zonder dat expliciet aan te geven, heeft de Werkgroep Selectie op een belangrijk punt inderdaad een argumentatie gevolgd die regelrecht uit het stuk van Rorer c.s. lijkt te komen. (De werkgroep Selectie in verband met de machtigingswet inschrijving studenten, eerste rapport, als bijlage II toegevoegd aan kamerstuk 12 274. Van de werproep maakten deel uit o.a. Prof. Wiegersma (voorzitter), Prof. De Groot, Prof. De Moor)

"Daarbij overwogen wij dat hoge eindexamencijfers weliswaar in het algemeen een beperkte positieve voorspellende waarde hebben voor het succes in de daarop volgende universitaire studie en dat een lager cijfer blijkens de gegevens van het C.B.S. nog een aanzienlijk numeriek rendement oplevert. Omdat het onmogelijk is een scherpe scheiding te maken tussen geschikt en ongeschikt voor de gekozen universitaire studie menen wij dat hier naast institutionele ook

maatschappelijke overwegingen zullen moeten gelden."

In het cijfermateriaal dat de werkgroep aan haar rapport toevoegde bleek inderdaad dat voor alle redelijke cijfergemiddelden het rendement groter was dan 50%. D.w.z. dat de verdelingen van 'geschikten' en 'ongeschikten' er uitzien zoals in principe aangegeven in figuur 3 uit Rorer c.s. 1966: de verdelingen snijden elkaar niet, de verdeling van ongeschikten wordt volledig overlapt door de verdeling van geschikten. Gegeven het cijfergemiddelde, is de kans op succes altijd groter dan de kans op mislukken; inderdaad een situatie waarin geschikten niet duidelijk van ongeschikten te onderscheiden zijn. Behalve in die regionen waar bijna iedereen 'geschikt' is; van dat gegeven kun je gebruik maken door voor te stellen die kandidaten in ieder geval direct toe te laten. Het laatste is echter een maatregel die onderworpen moet worden aan de nodige aanvaardbaarheidsoverwegingen (voor de betreffende faculteit lijkt ze wel aanvaardbaar omdat ze het numeriek rendement zal verhogen. Echter voor de betrokken kandidaten, én voor andere studierichtingen die het alternatief zijn voor afgewezen studenten kan een dergelijke maatregel in principe best onaanvaardbaar zijn. In ieder geval zou dat uitgezocht moeten worden, en niet a priori ontkend.

In verband met de bezwaren die in sommige kwartieren geuit zijn tegen een tweedeling geschikt-ongeschikt zonder meer, zullen we op een rij zetten wat we met deze beide populaties nu eigenlijk aan het doen zijn, welke veronderstellingen daar nog niet bij gemaakt zijn, wat de aangevoerde bezwaren kunnen betekenen in termen van dit model e.d.

Veronderstel dat we te maken hebben met een stuk onderwijs waar maar weinigen de studie niet volbrengen. De medische studie zou als voorbeeld kunnen dienen, gezien bijv. de cijfers die in de memorie van antwoord, kamerstuk 12 929 nr 7, gegeven worden. Dat zou in overeenstemming kunnen zijn met de situatie zoals weergegeven in figuur 4 (ongeveer, het gaat ons alleen om een illustratie). Het onderscheid van de twee groepen geschikten en ongeschikten hoeft niet te betekenen dat overigens geen verschillen in 'geschiktheid' zouden bestaan, of belangrijk zouden zijn. Veronderstel dat we een criterium voor 'geschiktheid' vaststellen, waarin bijv. de behaalde studiecijfers, en de benodigde studietijd een rol spelen. Veronderstel dat een ongeselecteerde groep de studie gaat doen, en dat de beoordeling achteraf van 'geschiktheid' ongeveer normaal verdeeld is, zoals in figuur 5 aangegeven. Ergens op die schaal ligt een punt C waarbeneden we spreken van 'ongeschikt gebleken studenten' en waarboven we spreken van 'geschikt gebleken studenten'. Dan zijn er studenten die geschikter zijn dan andere, en omgekeerd. En hetzelfde voor ongeschikte studenten. Bovendien is er een grensgebied waar geschikten en ongeschikten nauwelijks onderscheidbaar zijn.

Het is mogelijk, en ligt zelfs voor de hand, om de assumptie te maken dat voor het opstellen van een reëel selectie model geen verschillen in geschiktheid, en geen verschillen in ongeschiktheid een

rol spelen; m.a.w. dat we slechts te maken hebben met twee nominale categorieën, en het doet er verder niet toe of iemand binnen zo'n categorie erg goed of erg slecht is: wat van belang is, is of hij tot de categorie hoort of niet.

Op zichzelf is dit een normale aanname, die aan veel selectie-modellen ten grondslag ligt. Bijv. de aanpak van Taylor & Russell berust o.a. op deze aanname. De vraag is dus niet of een dergelijke aanname gemaakt mag worden (er zijn situaties waarin dat redelijk is) maar de vraag is of deze aanname reëel is voor de situatie waar we bij selectie onder een numerus fixus voor staan.

Bij de nu volgende behandeling van deze probleemstelling moeten we heel goed in het oog houden om welk soort selectie het gaat, en of we de zaak bekijken zoals een institutioneel beslissings-probleem bekeken moet worden, of mogelijk dat we de zaak bekijken vanuit individuele beslissingsproblemen van iedere kandidaat (inclusief de bijbehorende aanvaardbaarheidsproblematiek.)

- 8 -

Bij institutionele beslissingen zijn verschillen in geschiktheid irrelevant in een numerus fixus situatie.

Cronbach, L.J. & Gleser, G.C.: Psychological tests and personnel decisions, 1965, University of Illinois Press. Blz. 52:

"In institutional selection with fixed quota where men rejected leave the institution, it is not meaningful to consider misses, however. Rejection of men of good quality does not decrease output of the institution; their frequency bears only on what might have been."

Deze uitspraak heeft betrekking op de situatie waarin met behulp van beschikbare tests een beperkt aantal beschikbare plaatsen wordt gevuld uit een groter aanbod door uit dat aanbod degenen te selecteren met de beste scores op de test (de hoogste scores wanneer de tests positief correleren met het criterium).

Een aardig citaat, waar een hoop over te zeggen valt.

Allereerst kunnen we opmerken dat dit alleen geldt wanneer de numerus fixusselectie bekeken wordt vanuit het standpunt van de betrokken faculteit: met degenen die niet tot deze faculteit worden toegelaten hebben we niets meer te maken. Een standpunt dat schrijver dezes niet aanhangt, en dat bij even doordenken van de consequenties door niemand die bij het w.o. betrokken is aangehangen

zou worden. Dat neemt niet weg dat een aanzienlijk deel van de kritiek die geleverd wordt op analyses van de selectiesituatie die op een of andere wonderlijke wijze uitlopen op het advies maar liever niet te selecteren, impliciet juist op deze assumptie gebaseerd is. We zullen er dan om wille van de ontwikkeling van het argument nog even vanuit blijven gaan. Ook al daarom, omdat duidelijk moet zijn dat wanneer er kritiek geleverd wordt op bepaalde door anderen naar voren gebrachte argumenten, men niet naar willekeur zich nu eens impliciet op deze aanname, en dan weer op een andere kan baseren, wanneer dergelijke verschillende aannamen met elkaar in strijd zijn.

Niet toegelaten studenten verdwijnen dus buiten het gezichtsveld van de faculteit, evenals studenten die de studie staken. Cr. & Gl. blz 52:

"Two-sided evaluations are appropriate only when the screening test divides men into two groups who remain within the institution but are treated differently. An example is the use of a test to predict parole, where both the parolee and the man held in prison affect the 'balance' sheet of the correctional system. These, however, are placement rather than selection decisions."

Analyse van het aantal afgewezen kandidaten die toch van goede kwaliteit zouden zijn, is in numerus fixussituaties voor de betrokken faculteit althans niet van belang. Voor wie geïnteresseerd is in deze benadering: Cr. & Gl. blz 52:

"The best-known discussion of this approach is Berkson's 'cost-utility' paper (1947 Journal of the American Statistical Association). He defines 'utility' as the proportion of unsuccessful men eliminated, and 'cost' as the proportion of successful men rejected. In any selection schema, raising the cutting score increases the Berkson 'utility' with a corresponding increase in 'cost'. The decisionmaker seeks a strategy that balances these two risks most satisfactorily. A group of sociologists (Duncan c.s., 1953, American Journal of Sociology) has described several distinct formulas for evaluating hits and misses, which need not be reviewed here." Cr. & Gl. gaan dan verder met de bovenaan de blz. van hen geciteerde uitspraak.

In een numerus fixussituatie heeft de faculteit vanuit haar beperkte eigenbelang slechts te maken met de verhouding van geschikten en

ongeschikten in de groep die toegelaten wordt. Dat betekent dat in de groep kandidaten geselecteerd zou moeten worden met hulp van alle gegevens die correleren met het geschikt of ongeschikt zijn, en dat toegelaten worden zij die het hoogst scoren op positief correlerende variabelen (één variabele, of een combinatie van meerdere variabelen in een regressieformule).

Daarbij lijkt het er in het geheel niet toe te doen of geschiktheid als een dichotome variabele wordt opgevat (waarbij point biserial correlaties worden berekend; zie ook Abrahams c.s. 1971 *Journal of Applied Psychology* 'Taylor-Russell tables for dichotomous criterion variables'), of als een continue variabele die gedichotomiseerd wordt (tetrachorische correlaties: zie Taylor & Russell 1939 *Journal of Applied Psychology*), of als een continue variabele die ook als zodanig gehanteerd wordt (bijv. in Hackman c.s. 1970 *Educational and Psychological Measurement: prediction of longterm success in doctoral work in Psychology*). In alle gevallen worden dezelfde kandidaten toegelaten (zij het dat in verband met de gemaakte veronderstellingen in het ene geval wat meer kandidaten toegelaten zullen worden dan bij gebruik van een ander model omdat de schatting van het aantal 'geschikten' dat men toelaat, een aantal dat ongeveer gelijk moet zijn aan de beschikbare capaciteit waarop de numerus fixus is gebaseerd, kan verschillen; ook dan zal op basis van later ter beschikking komende betere gegevens de toelatingsgrens bijgesteld moeten worden, zodat in principe onder ieder model precies dezelfde groep studenten toegelaten zal worden).

Onder deze benadering doet het er al helemaal niet toe of je uitgaat van een dichotomie of van een normale of ten minste een continue verdeling van 'geschiktheid' in de groep kandidaten.

Daarbij moeten we ons realiseren dat deze beschreven aanpak zeer rigoreus is: voor zover mij bekend heeft niemand in Nederland zich uitgesproken voor het uitvoeren van de selectie op deze wijze, zij het dat in de bijlage bij de memorie van antwoord (kamerstuk 12929 nr 8) deze selectie wel numeriek vergeleken wordt (wat toelatingskansen voor de kandidaten betreft) met een 7,5 regeling en een volledig-loten procedure.

Inherent aan de krasse selectie zoals omschreven, is eveneens dat daarbij gebruik gemaakt wordt van alle gegevens die bekend zijn, en waarvan bekend is dat ze met studiesucces samenhangen. Zo zal zonder meer ook de leeftijd van de kandidaten van invloed zijn op

de selectie (zie ook gegevens over de samenhang tussen leeftijd en studierendement voor gelijke eindexamencijfer gemiddelden, zoals gegeven in de memorie van antwoord kamerstuk 12929 nr 7), en dus meegerekend worden. Evenals vooropleiding: de werkgroep Wiegersma heeft destijds terecht overwogen dat er weliswaar duidelijke verschillen in studierendement zijn voor verschillende vooropleidingen, maar dat het selecteren op vooropleiding als onrechtvaardig zou kunnen of moeten worden aangemerkt. Niettemin, in het model voor institutionele selectie, met de faculteit als institutie opgevat, zou het zonder meer mee moeten tellen. 0 ja, en sexe natuurlijk ook: weliswaar schijnen vrouwen betere studieresultaten te behalen, maar waarschijnlijk studeren ze in mindere mate af dan mannen. De consequentie voor het institutionele beslissingsmodel is wederom keihard dat sexe mee zou moeten tellen. (Zie ook Educational and Psych Measurement Summer 1974 waarin een aantal artikelen over samenhang tussen sexe en studiesucces)

- 10 -

Een afgezwakt institutioneel beslissingsmodel.

Een institutioneel beslissingsmodel met alles wat daaraan inherent is, wil niemand in Nederland toepassen op de toelatingselectie voor numerus fixus studierichtingen.

We zullen de vraag: een dichotome of een continue geschiktheids-schaal? dus verder moeten onderzoeken (na geconstateerd te hebben dat het voor institutionele quota-selectie geen enkel verschil uitmaakt)

De positie van velen die over selectie onder de numerus fixus hebben geschreven, is dat het gaat om een institutioneel selectie probleem, waarbij het gaat om het studierendement in die bepaalde studierichting waarvoor geselecteerd wordt. Daarbij wil men niet selecteren op een aantal variabelen zoals aard van de vooropleiding, leeftijd, intelligentie, persoonlijkheid, sexe, andere biografische gegevens etc., omdat men van oordeel is dat dat toch wel tot grove onrechtvaardigheden leidt. Anderzijds wil men toch niet helemaal de rendementsoverwegingen overboord zetten, met als gevolg het soort voorstellen als een 7,5 regeling, glijdende inlotingskansen etc.

(Tussendoor kan opgemerkt worden dat voor de vergelijking met selectiemethoden zoals die in bijv. de Verenigde Staten en Engeland

gehanteerd worden, het van belang is goed in het oog te houden dat daar selectie plaats vindt met een sterke nadruk op precies het soort gegevens dat we in Nederland bij selectie niet willen gebruiken op grond van billijkheidsoverwegingen (bijv. be Groot 1972); in een later hoofdstuk zullen we op die internationale vergelijking, die velen niet kunnen nalaten op al te oppervlakkige wijze te maken, uitgebreid ingaan.)

Het argument dat verschillen in 'geschiktheid' ook binnen de groep 'geschikten' van belang zijn bij het inrichten van de toelatings-selectie, kan zowel vanuit de selecterende institutie, als vanuit de individuele kandidaat gehanteerd worden. In het laatste geval zou je kunnen zeggen dat het onrechtvaardig kan zijn dat degenen die 'geschikter' zijn dan andere 'geschikten' niet een groter toelatingskans krijgen (of eerder toegelaten worden); op deze kant van het 'differentiële geschiktheids argument' zullen we later terugkomen. Nu zullen we uitsluitend bespreken het hanteren van dit argument op grond van rendementsoverwegingen voor de betrokken faculteit.

Het argument is dan, dat niet alle studenten even snel of met even goede cijfers afstuderen; dat de faculteit er waarde aan hecht dat studenten zo snel mogelijk en met zo hoog mogelijke cijfers afstuderen; en dat aan dat streven meer tegemoet gekomen wordt door een 7,5-regeling dan door een lotingsregeling met glijdende inlotingskansen (hogere voor degenen met hogere eindexamencijfers), en dat de laatste weer beter is dan een regeling waarbij iedereen moet loten. Dat alles onder de veelal juiste aanname dat er een zeker, zij het vaak ook laag verband tussen eindexamencijfers en succes in de academische studie zal zijn.

Welnu, daarover hoeven we niet te discussiëren: dat argument is volkomen juist, maar binnen de aangegeven beperkingen.

Die beperkingen zijn: (de belangrijkste twee)

- onder rendement begrijpen we alleen studieprestaties binnen deze studie

- verschillen in studiesnelheid en studieprestaties zijn belangrijk genoeg om erop te selecteren .

- 11 -

Niet alleen 'rendement' binnen deze bepaalde studierichting van belang.

Laten we even meegaan in de veronderstelling dat dit soort studierendement (studieduur en hoogte van de cijfers) belangrijk genoeg is om er bij de toelatings-selectie rekening mee te houden (in die zin dat we bij voorkeur die studenten toelaten die het kortst studeren met de beste resultaten).

Dan is nu het moment gekomen om het selectiemodel te laten vallen en te vervangen door het plaatsingsmodel.

Met andere woorden: het gaat er niet om welke studenten uit deze groep kandidaten we het beste tot deze bepaalde studierichting toe kunnen laten (hoewel dat vanuit het eigenbelang van de betreffende faculteitsleden wel een terechte probleemstelling kan zijn; maar dat is het soort enge belangenbehartiging dat in zijn uiterste consequenties leidt tot het selectie-schrikbeeld dat op blz. 9 is geschetst) maar het gaat erom hoe de kandidaten in deze groep het beste verdeeld kunnen worden over een aantal verschillende studierichtingen.

We nemen dus aan dat ook afgewezen studenten een universitaire studie kiezen en gaan volgen, zij het dan ook niet de studie van hun eerste keuze. Natuurlijk zullen niet alle afgewezen studenten deze weg volgen, voor de principiële juistheid van de analyse maakt dat echter geen verschil. Voor die ene faculteit kan het belangrijk zijn om te proberen de 'meest geschikte' studenten aan te trekken, de consequentie daarvan is echter dat de 'minder geschikten' aan de overige, niet door een numerus fixus 'beschermden' faculteiten worden toegeschoven.

Dit alles nog steeds in de veronderstelling dat we meer en minder geschikten van elkaar kunnen en moeten onderscheiden, en dat er een samenhang is tussen geschiktheid en gemiddeld eindexamencijfer.

Wat die samenhang tussen geschiktheid en gemiddeld eindexamen-cijfer betreft: die samenhang is niet specifiek voor onze numerus-fixus studierichting: ze geldt voor een groot aantal studierichtingen. Gesteld kan zelfs worden dat ze in ongeveer gelijke mate geldt voor verschillende studierichtingen die qua aard niet te veel van elkaar verschillen. Immers, je mag wel verwachten dat studenten betere studieresultaten zullen behalen in hun eerste keuze studie dan in een alternatieve studie, maar dat lijkt meer een kwestie van motivatiefactoren te zijn, dan van samenhang met studieprestaties in het v.w.o. (en bedenk dat motivatievariabelen voorlopig nog gerangschikt zijn onder het lijstje variabelen die op billijkheidsgronden niet gebruikt zouden kunnen worden, gesteld al dat we daar

ook maar in de verste verte bevredigende meetinstrumenten voor zouden hebben).

Laten we ons ook niet vermoeien met de vraag of er al dan niet specifieke vak-geschiktheden zijn ('algemene vak-factoren', 'gespecialiseerde intelligentie', De Groot 1972 blz 76). De vraag is van academisch belang zolang het probleem is of we op het gemiddelde eindexamencijfer moeten selecteren, of niet moeten selecteren. (Natuurlijk, je zou toelatingsexamens en tests kunnen ontwikkelen voor iedere studie afzonderlijk, maar als we dat zouden willen, dan kost dat erg veel tijd en inspanning en zijn dergelijke middelen binnen pakweg een jaar of vijf in ieder geval nog niet ter beschikking)

- 12 -

De conclusie ligt dan voor de hand: de verschillende studierichtingen in ons w.o. zijn 'communicerende vaten' waar het gaat om het soort rendement dat samenhangt met meerdere of mindere geschiktheid van de studenten. Wordt die hele geschikte student niet tot studie A toegelaten, dan is dat jammer voor studierichting A (het gemiddeld studierendement op die continue rendementsschaal die we aan de continue geschiktheidsschaal hebben gekoppeld bla bla ... zakt dus zou je kunnen zeggen), maar..... onze hele geschikte student gaat nu B studeren, daar is hij ook heel geschikt voor, en dat is fijn voor studierichting B, haar gemiddelde studierendement stijgt een beetje.

Het is een beetje kinderachtig om ook nog eens numerieke voorbeelden van dit verschijnsel te geven. In Onderzoek van Onderwijs september 1974 heb ik dat wel gedaan, onder de voor illustratieve doeleinden handige, maar overigens volstrekt niet nodige, veronderstelling dat alle voor A niet toegelaten kandidaten dezelfde studie B kiezen. En wel onder een aantal verschillende toelatingsregelingen: een soort 7,5-regeling, een lotingsregeling met gelijke kansen voor iedereen, en een lotingsregeling met betere kansen voor degenen met betere eindexamencijfers.

Nu kan het faculteitslid, vechtend voor de belangen van zijn stekje, zeggen dat hij lak heeft aan deze presentatie van zaken. O.K. Probleempje is dan wel dat het niet gaat om een faculteitsbelang, maar om een landsbelang. Wil je het niet zo breed zien, dan is het voor onze doeleinden ook al voldoende om te zeggen dat het gaat om belangen

van het w.o. als geheel (al of niet inclusief het h.b.o.).

Onder de gehanteerde veronderstellingen blijkt het voor de betrokken faculteit wél, maar voor het w.o. als geheel geen verschil te maken of rekening gehouden wordt met verschillen in geschiktheid (binnen de groep geschikten). (Let wel, over de studentenkant van de zaak hebben we het nog niet gehad)

Blijft de tweede aanname nog te bespreken; hoewel het resultaat van die bespreking de bovenstaande conclusie immers niet kan wijzigen, is het interessant er toch een afzonderlijke paragraaf aan te wijden.